

Äitiys- ja lastenneuvolan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut koronavuonna 2020

PÄÄLÖYDÖKSET

- Äitiys- ja lastenneuvolan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon henkilöstömitoitus ei kaikissa terveyskeskuksissa vastannut tarvetta vuoden 2020 korona-aikana.
- Tarpeenmukainen henkilöstömitoitus oli kattavasti hyvä tai erittäin hyvä yhdellätoista hyvinvointialueella äitiysneuvolassa ja lastenneuvolassa viidellä.
- Ainoastaan yhdellä hyvinvointialueella oli koulu- ja opiskeluterveydenhuoltopalvelujen tarpeenmukainen henkilöstömitoitus koko alueella hyvä tai erittäin hyvä.
- Puolet vastaajista arvioi johdolta korona-aikana 2020 saadun tuen melko tai erittäin hyväksi.
- Valmiudet tarjota etäpalveluja vaihtelivat paljon, samoin etäpalvelujen tietoturvan ohjeistaminen.

Hakulinen Tuovi

Hietanen-Peltola Marke

Jahnukainen Johanna

Ervasti Eetu

Vaara Sarianna

Sähköpostit muotoa:
etunimi.sukunimi @thl.fi

Äitiys- ja lastenneuvolat, kouluterveydenhuolto ja toisen asteen opiskeluterveydenhuolto muodostavat lasten, nuorten ja perheiden perustason palvelujärjestelmän terveyskeskuksissa. Näissä palveluissa seurataan ja edistetään lasten, nuorten ja raskaana olevien sekä heidän perheidensä terveyttä ja hyvinvointia. Mahdolliset ongelmat sekä riskiä aiheuttavat tekijät pyritään tunnistamaan varhaisessa vaiheessa ja kohdennettua tukea ja hoitoa järjestetään niitä tarvitseville.

THL seuraa edellä mainittujen palvelujen toteutumista valtakunnallisesti (NEKOS-tiedonkeruu) kaikissa Manner-Suomen terveyskeskuksissa määrävuosittain. Äitiys- ja lastenneuvolan sekä kouluterveydenhuollon palvelujen voidaan kokonaisuutena todeta kohentuneen merkittävästi säädösmuutosten jälkeen 2010-luvulla (esim. Hakulinen ym. 2018).

Tässä julkaisussa kuvataan tulokset palveluittain vuoden 2020 korona-ajan henkilöstömitoituksesta suhteessa tarpeeseen. Lisäksi julkaistaan tulokset johdon tuesta palveluille sekä korona-ajan mukanaan tuomista muutoksista ja järjestelyistä. Paikallisesta palvelujen järjestäjästä (terveyskeskus, kuntayhtymä, yhteistoiminta-alue) käytetään tässä julkaisussa nimeä terveyskeskus.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa muodostetaan hyvinvointialueita palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden, oikea-aikaisuuden ja jatkuvuuden parantamiseksi (Sote-uudistus.fi). Tulevaisuudessa palvelujen järjestämistä tarkastellaan hyvinvointialuetasoisesti. Tässä selvityksessä henkilöstömitoitusta koskevat tulokset raportoidaan sekä terveyskeskuskohtaisesti että tulevien hyvinvointialueiden mukaisina alueina (Sote-uudistus.fi: Hyvinvointialueet ja niihin kuuluvat kunnat).

Henkilöstömitoitus ei kaikkialla vastannut tarpeita

Korona-aikana vuonna 2020 neuvoloiden sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon henkilöstövoimavarat heikkenivät, kun henkilöstöä siirrettiin koronatehtäviin tai muihin työtehtäviin. Samaan aikaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden tuen tarpeet kasvoivat. (Hietanen-Peltola ym. 2020, Hakulinen ym. 2020.)

Kyselyssä kerättiin tietoa siitä, miten hyvin henkilöstö oli riittänyt palvelujen järjestämiseen. Palveluista vastaavia henkilöitä pyydettiin arvioimaan äitiys- ja lastenneuvolan sekä kouluterveydenhuollon ja toisen asteen opiskeluterveydenhuollon henkilöstömitoitusta suhteessa tarpeeseen vuoden 2020 korona-aikana.

Terveyskeskuksista vajaassa puolessa (45 %) äitiysneuvolan henkilöstömitoitus suhteessa tarpeeseen oli ollut erittäin hyvä ja kahdessa viidesosassa melko hyvä. Joka kymmenennessä terveyskeskuksessa henkilöstömitoituksen arvioitiin olleen kohtalainen. (Kuvio 1.)

Kolmasosassa terveyskeskuksia lastenneuvolan henkilöstömitoitus suhteessa tarpeeseen arvioitiin erittäin hyväksi ja kahdessa viidesosassa melko hyväksi. Vajaassa viidenneksessä terveyskeskuksia henkilöstömitoitusta pidettiin kohtalaisena suhteessa tarpeeseen. Noin kymmenesosa arvioi vuoden 2020 korona-ajan henkilöstömitoituksen melko tai erittäin huonoksi. (Kuvio 1.)

Näin tutkimus tehtiin:

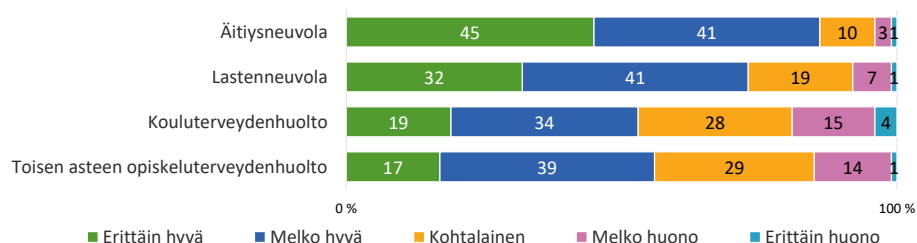
Tiedot kerättiin osana THL:n toteuttamaa Neuvolan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon seuranta (NEKOS) 2021 -tiedonkeruuta.

Sähköinen NEKOS-kysely lähetettiin Manner-Suomen terveyskeskusten (133) terveyden edistämisen yhteyshenkilöille keväällä 2021. Yhdyshenkilöitä pyydettiin välittämään kysely neuvolan sekä kouluterveydenhuollon ja toisen asteen opiskeluterveydenhuollon palveluista vastaaville henkilöille. Vastausaika oli 25.2.–18.6.2021. Vastaukset saatiin 118 terveyskeskuksesta. Yksi yhteistoimintalue toimitti kaksi vastausta. Vastausprosentti on 88.

NEKOS-lomakkeessa pyydettiin erillisellä kysymyksellä arvioimaan vuoden 2020 korona-ajalta henkilöstömitoitusta suhteessa tarpeeseen, etäpalveluihin liittyviä ohjeistuksia, johdon tukea palveluille sekä asiakkaille tiedottamista.

Muut NEKOS-tulokset raportoidaan myöhemmin.

Kouluterveydenhuollossa ja toisen asteen opiskeluterveydenhuollossa tarpeeseen suhteutettu henkilöstömitoitus oli lähes yhtenevä ja selkeästi heikempi kuin neuvoloissa. Vain vajaa viidesosa (17–19 %) terveyskeskuksista ilmoitti henkilöstömitoituksen koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa olleen erittäin hyvän ja runsas kolmannes (34–39 %) melko hyvän suhteessa tarpeeseen vuoden 2020 korona-aikana. Kouluterveydenhuollossa 15 % ilmoitti mitoituksen olleen melko huono ja 4 % erittäin huono. Vastaavat prosentit opiskeluterveydenhuollossa olivat 14 % ja 1 %. (Kuvio 1.)

Kuvio 1. Henkilöstömitoitus suhteessa tarpeeseen äitiys- ja lastenneuvolassa sekä kouluterveydenhuollossa ja toisen asteen opiskeluterveydenhuollossa vuoden 2020 korona-aikana. N = 114–118.

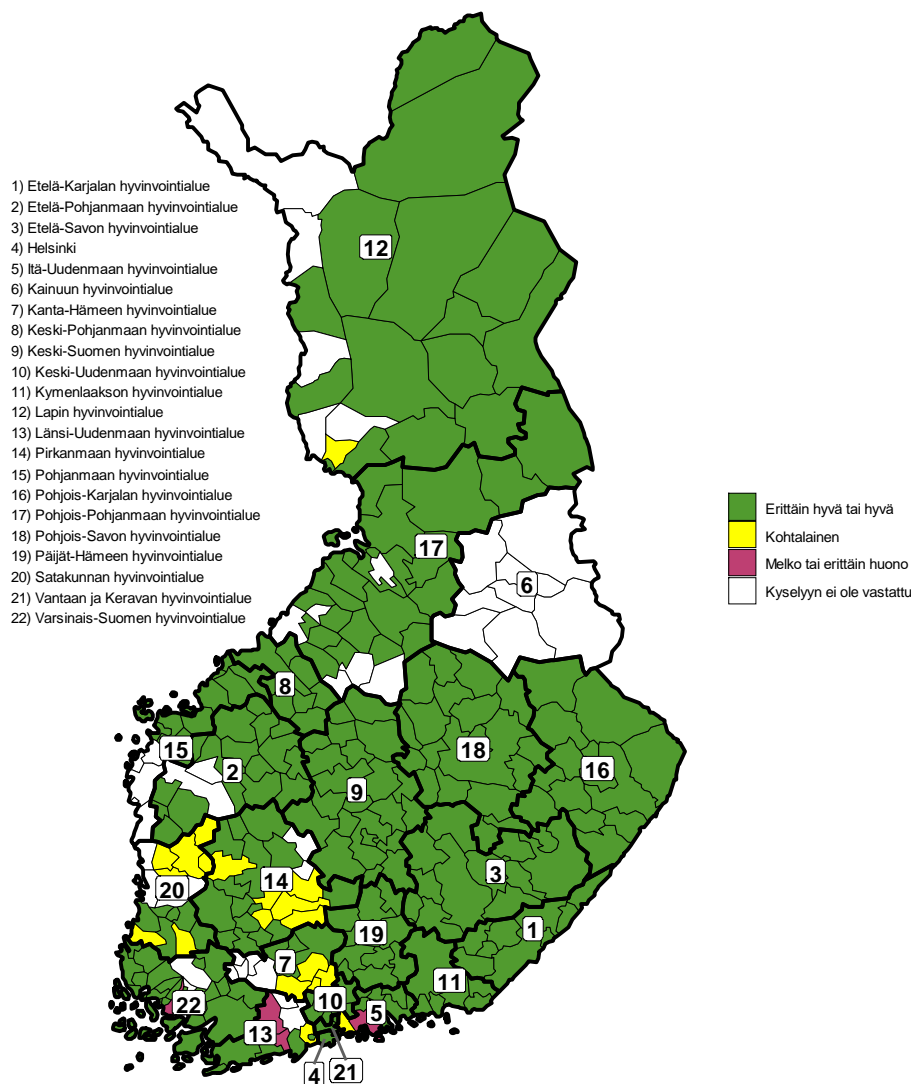
Palvelujen tilanne vaihteli eri kunnissa ja hyvinvointialueilla

Arvio tarpeeseen suhteutetusta henkilöstömitoituksesta raportoidaan valtakunnallisen tarkastelun lisäksi myös terveyskeskuksittain sekä tulevien hyvinvointialueiden mukaisesti. Tuloksia ei tarkastella väestöpohjan perusteella.

Äitiysneuvola

Tarpeeseen suhteutettu henkilöstömitoitus oli äitiysneuvolassa selvästi parempi kuin muissa palveluissa. Etelä-Karjalan, Etelä-Savon, Keski-Pohjanmaan, Keski-Suomen, Keski-Uusimaan, Kymenlaakson, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon, Päijät-Hämeen sekä Vantaan ja Keravan hyvinvointialueilla ja Helsingissä mitoitus oli äitiysneuvolassa erittäin hyvää tai hyvää. Myös Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan hyvinvointialueilla kyselyyn vastanneet terveyskeskukset arvioivat mitoituksen erittäin hyväksi tai hyväksi. (Kuvio 2.)

Kanta-Hämeen, Lapin, Pirkanmaan ja Satakunnan hyvinvointialueilla kyselyyn vastanneet terveyskeskukset arvioivat mitoituksen vähintäänkin kohtalaiseksi. Itä-Uudenmaan, Länsi-Uudenmaan ja Varsinais-Suomen hyvinvointialueilla henkilöstömitoitus suhteessa tarpeeseen vaihteli kyselyyn vastanneiden terveyskeskusten mukaan erittäin hyvästä ja hyvästä kohtalaiseen ja erittäin huonoon. Tieto puuttui kokonaan Kainuun hyvinvointialueelta. (Kuvio 2.)

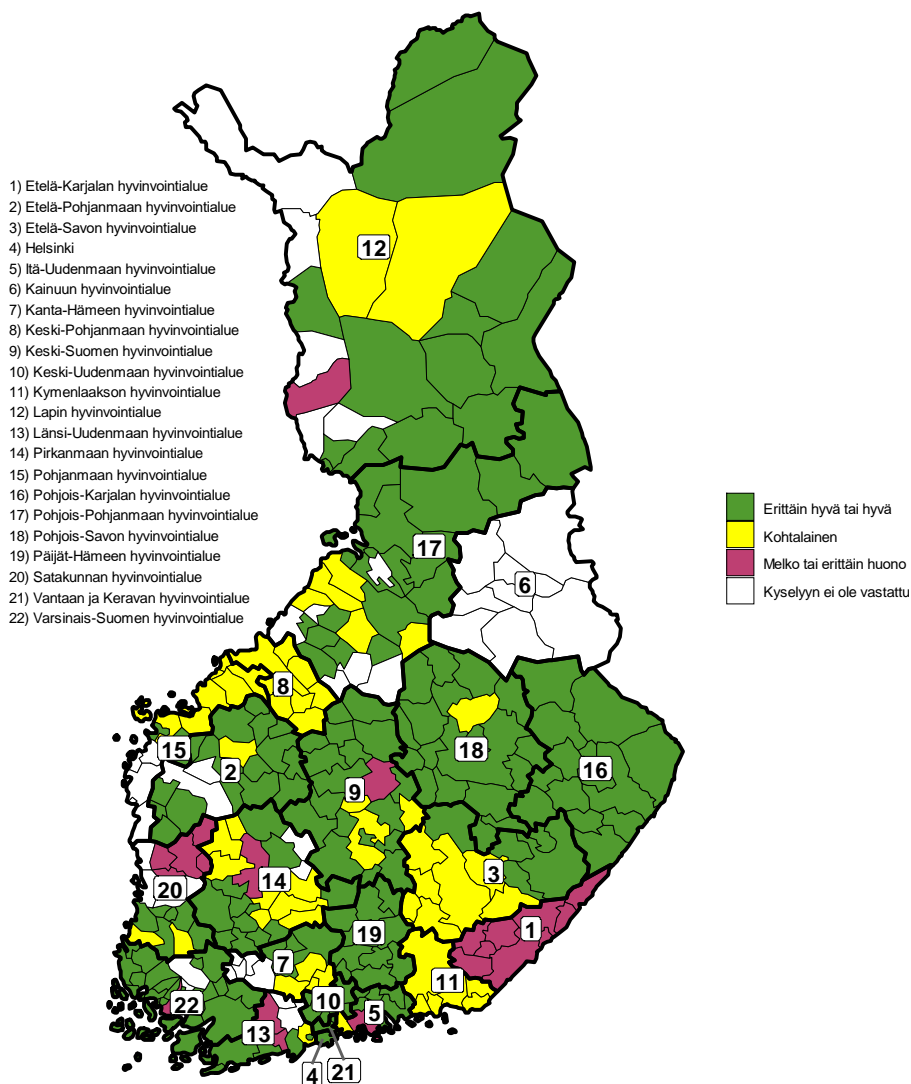

Kuvio 2. Henkilöstömitoitus äitiysneuvolassa suhteessa tarpeeseen vuoden 2020 korona-aikana Manner-Suomen terveyskeskuksissa sijaintikunnittain sekä tulevien hyvinvointialueiden mukaisesti.

Lastenneuvola

Tarpeeseen suhteutettu henkilöstömitoitus oli lastenneuvolassa heikompi kuin äitiysneuvolassa. Keski-Uudenmaan, Pohjois-Karjalan, Päijät-Hämeen, Vantaan ja Keravan hyvinvointialueilla sekä Helsingissä koettiin, että lastenneuvolan henkilöstömitoitus suhteessa tarpeeseen oli erittäin hyvä tai hyvä. Etelä-Savon, Pohjois-Savon, Etelä-Pohjanmaan, Kanta-Hämeen, Pohjanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueilla kyselyyn vastanneet terveyskeskukset arvioivat mitoituksen lastenneuvolassa vähintään kohtalaiseksi. Keski-Pohjanmaan ja Kymenlaakson hyvinvointialueilla arvioitiin mitoitus lastenneuvolassa kohtalaiseksi. Etelä-Karjalan hyvinvointialueella koettiin henkilöstömitoitus suhteessa tarpeeseen melko huonoksi tai huonoksi. (Kuvio 3.)

Itä-Uudenmaan, Keski-Suomen, Lapin, Länsi-Suomen, Pirkanmaan, Satakunnan ja Varsinais-Suomen hyvinvointialueilla tuli esille vaihtelua lastenneuvolan henkilöstömitoituksessa suhteessa tarpeeseen. Arviot vaihtelivat kyselyyn vastanneiden terveyskeskusten mukaan erittäin hyvästä tai hyvästä erittäin huonoon tai huonoon. Kainuun hyvinvointialueelta puuttui tieto kokonaan. (Kuvio 3.)

Kuvio 3. Henkilöstömitoitus lastenneuvolassa suhteessa tarpeeseen vuoden 2020 korona-aikana Manner-Suomen terveyskeskuksissa sijaintikunnittain sekä tulevien hyvinvointialueiden mukaisesti.

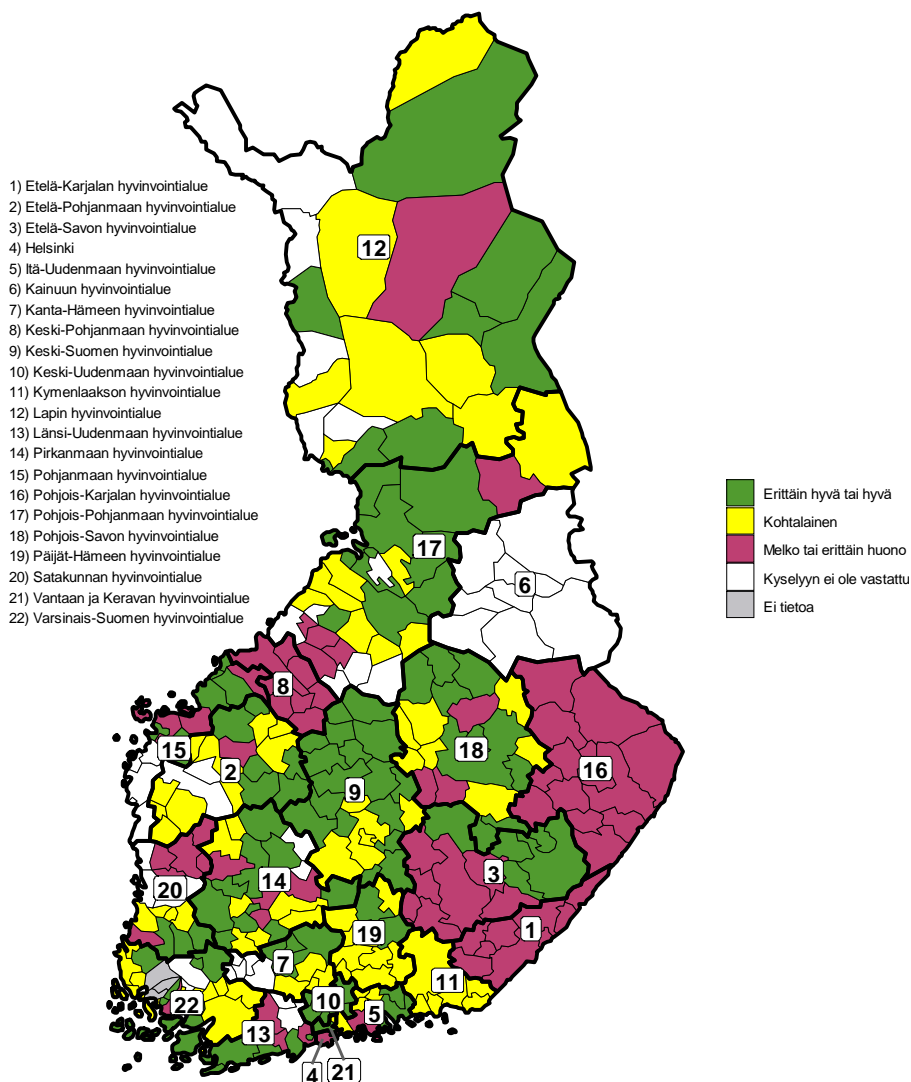
Kouluterveydenhuolto

Tarpeeseen suhteutettu henkilöstömitoitus oli kouluterveydenhuollossa selvästi äitiys- ja lastenneuvolaa heikompi. Ainoastaan Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella mitoitus oli koettu koko alueella erittäin hyväksi tai hyväksi. (Kuvio 4.)

Vähintään kohtalainen henkilöstömitoitus suhteessa kouluterveydenhuollon tarpeeseen oli Kanta-Hämeen, Keski-Suomen, Kymenlaakson, Päijät-Hämeen sekä Vantaan ja Keravan hyvinvointialueiden kyselyyn vastanneilla terveyskeskuksilla. (Kuvio 4.)

Melko tai erittäin huonosta henkilöstömitoituksesta suhteessa tarpeeseen kouluterveydenhuollossa raportoi osa terveyskeskuksista Etelä- ja Pohjois-Pohjanmaan, Etelä- ja Pohjois-Savon, Itä-Uudenmaan, Lapin, Länsi-Uudenmaan, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Satakunnan ja Varsinais-Suomen hyvinvointialueilla. (Kuvio 4.)

Melko tai erittäin huonosta mitoituksesta ilmoittivat Helsinki sekä Etelä-Karjalan, Pohjois-Karjalan ja Keski-Pohjanmaan suuret koko hyvinvointialueen kokoiset terveyskeskukset. Mahdollista vaihtelua hyvinvointialueen sisällä ei voida näiden kohdalla arvioida. (Kuvio 4.)

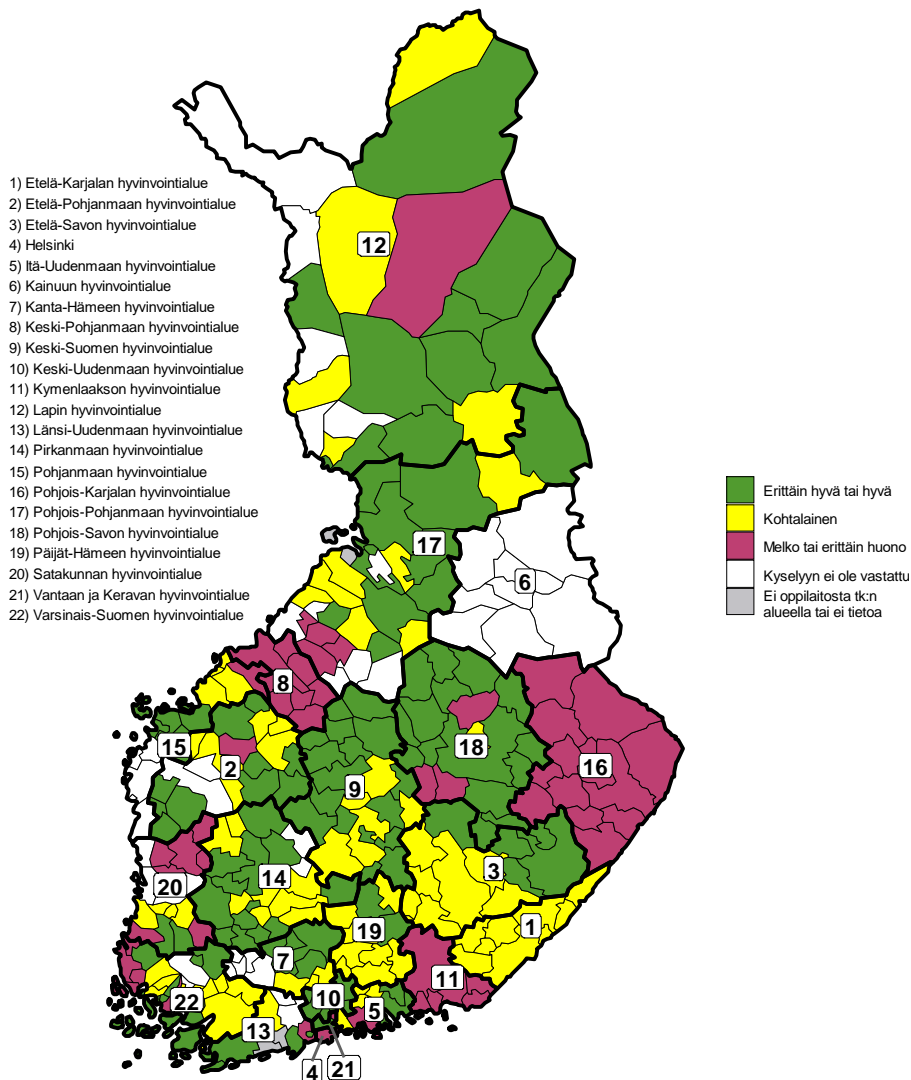
Kuvio 4. Henkilöstömitoitus kouluterveydenhuollossa suhteessa tarpeeseen vuoden 2020 korona-aikana Manner-Suomen terveyskeskuksissa sijaintikunnittain sekä tulevien hyvinvointialueiden mukaisesti.

Toisen asteen opiskeluterveydenhuolto

Tarpeeseen suhteutettu henkilöstömitoitus toisen asteen opiskeluterveydenhuollossa oli pääosin yhteneväinen kouluterveydenhuollon tilanteen kanssa. Henkilöstömitoituksen raportoi olleen erittäin hyvä tai hyvä Keski-Uudenmaan hyvinvointialue. Vähintään kohtalaiseksi tarpeenmukaisen henkilöstömitoituksen raportoivat terveyskeskukset Etelä-Karjalan, Etelä-Savon, Kanta-Hämeen, Keski-Suomen, Pirkanmaan, Pohjanmaan ja Päijät-Hämeen hyvinvointialueilla. (Kuvio 5.)

Terveyskeskusten arviot toisen asteen opiskeluterveydenhuollon tarpeenmukaisesta henkilöstömitoituksesta vaihtelivat erittäin huonosta erittäin hyvään osassa hyvinvointialueita. Osa terveyskeskuksista raportoi henkilöstömitoituksen olleen melko huono tai erittäin huono Etelä-Pohjanmaan, Itä-Uudenmaan, Länsi-Uudenmaan, Lapin, Pohjois-Pohjanmaan, Pohjois-Savon, Satakunnan, Vantaan ja Keravan sekä Varsinais-Suomen hyvinvointialueilla. (Kuvio 5.)

Keski-Pohjanmaan, Kymenlaakson ja Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen sekä Helsingin toisen asteen opiskeluterveydenhuollon osalta terveyskeskukset raportoivat henkilöstömitoituksen suhteessa tarpeeseen olleen melko tai erittäin huono. Kainuun hyvinvointialueelta ei vastattu kyselyyn. (Kuvio 5.)

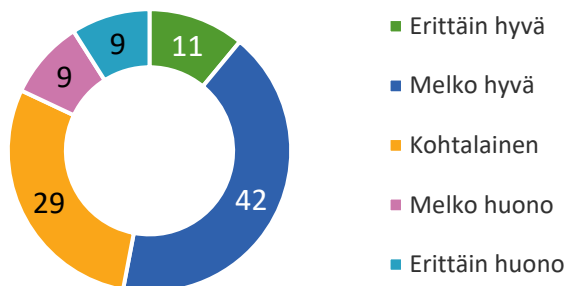

Kuvio 5. Henkilöstömitoitus toisen asteen opiskeluterveydenhuollossa suhteessa tarpeeseen vuoden 2020 korona-aikana Manner-Suomen terveyskeskuksissa sijaintikunnittain sekä tulevien hyvinvointialueiden mukaisesti.

Johdon tuki palveluille vaihteli

Korona-aika kuormitti äitiys- ja lastenneuvolan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja, jolloin palvelujen johdolta kaivattiin tukea aiempaa enemmän (Hakulinen ym. 2021). Joka kymmenes terveyskeskus (11 %) ilmoitti johdolta palveluille saadun tuen erittäin hyväksi ja yli kaksi viidesosaa (42 %) melko hyväksi. Vajaassa kolmanneksessa (29 %) terveyskeskuksia johdon tukea palveluille pidettiin kohtalaisena. Joka kymmenennessä terveyskeskuksessa johdon tukea korona-aikana pidettiin melko huonona (9 %) ja sama osuus (9 %) erittäin huonona. (Kuvio 6.)

% terveyskeskuksista ilmoittaa

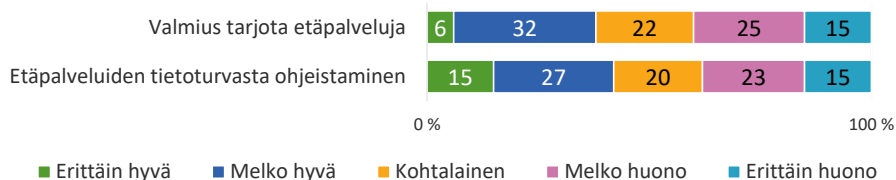
Kuvio 6. Johdon tuki palveluille vuoden 2020 korona-aikana. N = 114.

Palvelujen muutokset haastoivat toimijoita

Koronaepidemia toi mukanaan monia nopeita muutoksia palveluihin. Sosiaalisen etäisyyden rajoitukset vaikuttivat palvelujen järjestämiseen ja palveluissa asiointiin. Läsnäpalvelujen ohella otettiin käyttöön etäpalveluja. Nopeat muutokset palveluissa ja toimintamalleissa edellyttivät tehokasta ja ajantasaista tiedottamista henkilöstölle. Kyse oli sekä asiakastyön sujuvuudesta että työturvallisuudesta. Kyselyssä pyydettiin arvioimaan yleisesti valmiutta tarjota etäpalveluja ja niistä tiedottamista.

Kolmasosassa (32 %) terveyskeskuksia valmius tarjota etäpalveluja vuoden 2020 korona-aikana arvioitiin melko hyväksi. Yli viidesosassa terveyskeskuksia valmius etäpalvelujen tarjoamiseen oli kohtalainen ja neljänneksessä melko huono. Joka seitsemännessä terveyskeskuksessa valmius oli vastaajien mukaan erittäin huono. (Kuvio 7.)

Etäpalvelujen järjestämisessä on tärkeä huomioida tietoturva. Terveyskeskuskohtaiset arviot tietoturvaan liittyvästä ohjeistamisesta vaihtelivat paljon. Koko maan tuloksissa joka seitsemännessä (15 %) terveyskeskuksessa etäpalvelujen tietoturvasta ohjeistaminen arvioitiin erittäin hyväksi ja yli neljäsosassa (27 %) melko hyväksi. Viidesosassa terveyskeskuksia etäpalvelujen tietoturvasta ohjeistamista pidettiin kohtalaisena. Vajaassa neljänneksessä terveyskeskuksia ohjeistus oli vastaajien mukaan melko huono ja joka seitsemännessä erittäin huono. (Kuvio 7.)

Kuvio 7. Valmius tarjota etäpalveluja ja tietoturvan ohjeistaminen vuoden 2020 korona-aikana osuuksina (%) terveyskeskuksista. N = 111-117.

Vastaanottojen turvallisesta toteuttamisesta henkilöstöä oli ohjeistettu erittäin hyvin kolmanneksessa (35 %) ja melko hyvin yli puolessa (51 %) terveyskeskuksia. Ohjeistus oli toteutunut kohtalaisesti 11 %:ssa terveyskeskuksia ja melko huonosti muutamassa (3 %) terveyskeskuksessa.

Korona-ajan aiheuttamat muutokset palveluissa ja asiointissa edellyttivät myös jatkuvaa tiedottamista asiakkaille. Vastaajia pyydettiin arvioimaan sitä, miten hyvin asiakastiedottaminen oli toteutunut vuoden 2020 korona-aikana. Palvelujen ja asiointin muutoksista oli tiedotettu asiakkaille erittäin hyvin neljänneksessä (25 %) ja melko hyvin yli puolessa (55 %) terveyskeskuksia. Vajaa viidesosa (18 %) terveyskeskuksista oli tiedottanut asiakkaille muutoksista kohtalaisesti ja muutama (2 %) terveyskeskus melko huonosti.

Yhteenvedo

Tässä julkaisussa on raportoitu vuonna 2021 toteutetun äitiys- ja lastenneuvolan sekä koulu- ja toisen asteen opiskeluterveydenhuollon kansallisen NEKOS-tiedonkeruun tuloksia vuoden 2020 korona-ajalta.

Tulosten mukaan lasten, nuorten ja perheiden ehkäisevien palvelujen henkilöstömitoitus ei riittänyt vastaamaan tarpeisiin kaikissa palveluissa ja kaikkialla maassa. Tilanne oli kuitenkin erilainen eri palveluissa.

Äitiys- ja lastenneuvolassa tarpeeseen suhteutettu henkilöstömitoitus oli selkeästi parempi kuin koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa. Äitiysneuvolan henkilöstömitoitus arvioitiin pääosin erittäin hyväksi tai hyväksi. Lastenneuvolan suhteen tilanne vaihteli enemmän alueellisesti. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa henkilöstömitoitus suhteessa tarpeeseen vaihteli eniten. Myös useat suuret koko hyvinvointialueella toimivat terveyskeskukset vastasivat koulu- ja/tai opiskeluterveydenhuollon tarpeenmukaisen henkilöstömitoituksen olleen melko tai erittäin huono.

Kuulua asiakkaiden tarpeiden ja tarjotun palvelun välillä korona-aikana ovat kasvattaneet laajat henkilöstösiirrot lasten, nuorten ja perheiden ehkäisevistä palveluista erilaisiin koronaepidemian edellyttämiin tehtäviin kuten testaus, jäljittäminen ja rokottaminen. Toisaalta myös lasten, nuorten ja perheiden tuen tarpeiden tiedetään kasvaneen epidemia-aikana, joten palvelujen tarvekin on todennäköisesti kasvanut. (Hakulinen ym. 2020, Hietanen-Peltola ym. 2020, Kestilä ym. 2021.)

Koronaepidemian edellyttämät nopeat muutokset palveluissa ja ratkaisut henkilöstösiirroista on tehty alueilla terveyskeskuskohtaisesti. Tämä on johtanut alueellisiin eroihin äitiys- ja lastenneuvolan sekä etenkin koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelujen saannissa. Puutteita ja toisaalta onnistumisia tarpeenmukaisessa henkilöstömitoituksessa oli sekä isoilla maakunnallisilla terveyskeskuksilla että yksittäisten kuntien terveyskeskuksilla, joten organisaation koko ei ole selkeä korona-ajan ehkäisevien palvelujen tasoa määrittävä tekijä. Terveyskeskuksen, esim. koko maakunnan kattavan yhteistoiminta-alueen, vastaus voi myös sisältää alueellista vaihtelua, jota ei tässä yhteydessä tarkasteltu.

Muutokset terveyspalveluissa ovat muutenkin haastaneet palvelujen järjestäjiä. Vajaa puolet kyselyyn vastanneista palvelujen vastuuhenkilöistä arvioi etäpalvelujen tarjoamisvalmiuden sekä etäpalvelujen tietoturvan ohjeistamisen toteutuneen melko tai erittäin huonosti. Johdon tuki vuoden 2020 korona-aikana oli koettu vähintään kohtalaiseksi valtaosassa terveyskeskuksia. Myös lähipalvelujen turvallisen järjestämisen ohjeistamisessa sekä palvelujen muutosten tiedottamisessa asiakkaille oli valtaosa onnistunut vähintään kohtalaisesti.

Koronaepidemian vaikutukset palvelujen järjestämiseen on hyvä huomioida laadittaessa varautumissuunnitelmaa tulevien epidemioiden varalle. Jatkossa varautumista ja siihen liittyvää palvelujen turvaamista suunnitellaan laajempina hyvinvointialuekohtaisina kokonaisuuksina.

Äitiys- ja lastenneuvolassa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa on tärkeää heti olosuhteiden salliessa palata kohti normaalitoimintaa. Osa lasten, nuorten ja perheiden tuen tarpeista on jäänyt havaitsematta ja tuki tarjoamatta. Myös ehkäisevissä palveluissa on syntynyt palveluvelkaa, joka jää maksettavaksi tuleville hyvinvointialueille.

Lähteet

Hakulinen T, Hietanen-Peltola M, Jahnukainen J, Vaara S. (2021) Palveluja maskin takaa. Neuvoloiden sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut koronavuonna 2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Työpäpaperi 15/2021.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-681-7>

Hakulinen T, Hietanen-Peltola M, Vaara S, Merikukka M, Pelkonen M. (2018) Ajanmukaiset käytänteet ja pitkät perinteet neuvolassa ja kouluterveydenhuollossa: Palvelujen seurantatutkimus 2016-2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Raportti 11/2018.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-190-4>

Hakulinen T, Hietanen-Peltola M, Hastrup A, Vaara S, Jahnukainen J, Varonen P. (2020) ”Pahin syksy ikinä” Lasten, nuorten ja perheiden peruspalvelut koronasyksynä 2020. THL, Työpäpaperi 37/2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-579-7>

Hietanen-Peltola M, Vaara S, Hakulinen T, Hastrup A. (2020) Lasten, nuorten ja perheiden peruspalvelut koronavuonna 2020. Tuloksia kouluterveydenhuollon verkoston ja perhekeskusverkoston tiedonkeruista. THL, Työpäpaperi 26/2020.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-521-6>

Kestilä L, Jokela M, Härmä V, Rissanen P (toim.) Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen. Asiantuntija-arvio, kevät 2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Raportti 3/2021, 22–26. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-649-7>

Sote-uudistus.fi. Valtioneuvosto. <https://soteuudistus.fi/uudistus-lyhyesti>. Luettu 29.9.2021.

Sote-uudistus.fi: Hyvinvointialueet ja niihin kuuluvat kunnat. Valtioneuvosto. <https://soteuudistus.fi/hyvinvointialueiden-nimet-ja-niihin-kuuluvat-kunnat> Luettu 29.9.2021.

Tämän julkaisun viite:

Hakulinen T, Hietanen-Peltola M, Jahnukainen J, Ervasti E, Vaara S. (2021) Äitiys- ja lastenneuvolan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut koronavuonna 2020. Tutkimuksesta tiiviisti 66/2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

ISBN 978-952-343-760-9 (verkko)

ISSN 2323-5179 (verkko)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-760-9>